

Aron Lund

De syriska kurderna i centrum för USA:s anti-jihadistiska strategi

Översatt från *Carnegie Endowment for International Peace*, 2 december 2015¹

Den självutnämnda Islamiska staten befinner sig under press i Syrien idag. I området kring Aleppo har en syrisk regeringsoffensiv, med stöd av ryskt flyg, trängt igenom deras försvarslinjer. Även om de ryska flygräderna främst riktats mot andra sunnimuslimska rebellgrupper (oavsett vad Kreml-vänlig propaganda hävdar) har en del också riktats mot Islamiska staten. I öknarna öster om Homs försöker president Bachar al-Assads ryskstödda regering att vända en del förluster man gjort mot jihadistgruppen. Skulle hans trupper lyckas återta Palmyra, som man förlorade i maj, vore det ett hårt slag mot Islamiska staten.

Men hittills har de senaste största segrarna mot Islamiska staten skett längre österut och har utförts av en USA-stödd kurdisk majoritetsallians känd som Syriens Demokratiska Styrkor, eller SDF.²

En utflykt i den kurdiska bokstavsdjungeln

SDF, som bildades så sent som i oktober, är en politisk paraplyorganisation som syftar till att vara en laglig och politisk täckmantel för USA:s militära stöd till Kurdiska arbetarpartiet, mer känt som PKK. Detta är en kurdisk vänsterorganisation som fört en långvarig kamp mot den turkiska regeringen. 1997 betecknade USA:s regering PKK som "en utländsk terroristorganisation" och 2001 upphöjdes den till Speciell Global Terroristorganisation [SGDT], mycket efter turkiska påtryckningar.

I Syrien, där PKK opererar via en frontgrupp känd som Folkets försvarsenheter (YPG) (med en helkvinnlig version vid namn YPJ), har man visat sig vara den dugligaste anti-jihadistiska kraften. I februari krossade man Islamiska staten i Kobane, i juni i Tal Abyad, i juli i Hassakah City, och så nu senast i al-Houl på gränsen till Irak och kurderna och deras lokala allierade samlar sig nu för nya offensiver mot jihadistfästerna nära Raqqa och söder om Hasakah. Vita huset försöker nu desperat

¹ Original: <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=62158>

² SDF, en förkortning av eng. *Syrian Democratic Forces*, är en allians mellan kurdiska, arabiska, assyriska, armeniska och turkmeniska miliser.

hitta omvägar för att stödja dem, eftersom man inte ser många andra möjligheter att trycka tillbaka Islamiska staten i Syrien.

För att kunna undvika alla legala eller politiska hinder hävdar man på ledande håll i Washington nu envetet att man inte alls samarbetar med den organisation-som-inte-får-nämnas-vid-namn, utan snarare med SDF, där YPG bara är en organisation av många. Och USA har undvikit att foga YPG till någon svart lista, även om varje högre tjänsteman i administrationen skulle kunna tala om (men inte gör det) att det är en PKK-front.

Representanter för Pentagon betonar i själva verket att de förser *icke*-kurdiska medlemmar av SDF med vapen, nämligen en grupp med namnet ”Syrisk-arabiska koalitionen” (SAC). Det är ett begrepp, som ingen i Syrien vet vad det står för, men det verkar handla om ett antal mindre syriska sunni-arabiska grupper, som kom i kontakt med amerikansk militär personal i Erbil, Irak, i somras. Eftersom de är för svaga för att kunna operera på egen hand har de skyfflats in under SDF:s paraply tillsammans med YPG och några andra grupper, inklusive en PKK-vänlig kristen milis. Pentagon är väl medvetet om att de icke kurdiska medlemmarna av SDF bara är hjälpredor till YPG/PKK, men de hoppas att detta ska kunna ändras med tiden.

De verbala vändningarna och vridningarna kan förefalla enfaldiga, för oavsett vem som gjort beställningen så kommer de vapen som USA dumpar i kurddominerade områden i nordöstra Syrien förstås att gå direkt till PKK:s krigsinsats (för övrigt är kurdisk politik knappast i något skriande behov av fler förkortningar). Men någon form av rättfärdigande var nödvändigt och, jo, det fungerar. Eftersom så gott som alla amerikanska journalister och politiker är överens om att de syriska kurderna *borde* få vapen kan man ju strunta i lagen och det har lett till en märklig *omertà*³, där varken medierna, domstolarna eller kongressen försöker driva frågan. Det garanterar att inga obehagliga saker av Iran-Contras-stil ska inträffa, samt, inte mindre viktigt, att Islamiska staten nu raglar omkring som en amatörboxare i nordöstra Syrien.

Offensiven kring al-Houl

Det har pratats mycket om en SDF-offensiv mot Raqqa, Islamiska statens administrativa centrum i Syrien, men det ser ut att dröja. Den 31 oktober inledde SDF i stället en omfattande kampanj mot Islamiska staten söder om staden Hasakah. En grupp soldater tog sig in bakom Islamiska statens linjer via den irakiska gränsen och på två veckor hade jihadisternas försvar smulats sönder. Den 13 november lämnade Islamiska statens soldater al-Houl och kurdiska soldater tog över kontrollen. Därefter har SDF drivit på oavbrutet och rensat den sunni-arabiska landsbygden runt al-Houl och söder om staden Hasakah.

Al-Houl i sig är knappast någon imponerande erövring: en sliten, dammig liten beduinstad, som få ens hade hört talas om innan den blev måltavla för den senaste offensiven. Men al-Houls betydelse handlar inte om stadens storlek utan snarare om läget. Den ligger väster om Sinjarbergen i Irak, mycket nära gränsen och även nära vägen mellan Raqqa och Mosul, Islamiska statens *de facto* huvudstad i norra Irak. Att kontrollera den ger skydd åt Hasakahs sydöstra flank och kommer att befästa kurdernas kontroll i och utanför staden Hasakah.

Islamiska staten har gjort upprepade försök att erövra Hasakah, en provinshuvudstad som på ömse sidor av gränslinjen mellan kurdiska områden i östra Syrien och de med arabisk majoritet. I juni föregicks en större stormning av en våg av självmordsbombare och det tog YPG och regeringsvänliga styrkor flera veckor att tillsammans driva ut Islamiska staten från staden.

”Ju mer mark SDF erövrar, desto tryggare blir dess kärnområden mot terroristattacker eller konventionella militära angrepp”, säger Carl Drott, doktorand vid Oxford University med speciell inriktning på de kurdiska områdena i Irak och Syrien. Carl Drott har gjort omfattande resor i

³ *Omertà* är ett sicilianskt begrepp som kan översättas med ”tystnad”.

regionen. ”De här områdena i periferin tjänar som en buffertzona. Även om al-Houl är en arabisk stad är det en förnuftig åtgärd av kurderna att försöka slita loss den från Islamiska statens kontroll.”

Hasakah ett nytt Qamishli

Genom att omsluta Hasakah från söder har kurderna inte bara gjort staden säkrare mot attacker från jihadisterna; de har också kastat om styrkebalansen inne i själva staden. Hasakah har länge varit delad mellan Assadregimen och kurderna, men nu kan den komma att likna Qamishli, en stad längre norrut. Qamishli kontrolleras till stora delar av kurdiska styrkor och YPG:s gula fanor fladdrar vid alla *checkpoints* runt om i staden. Men de arabiska kvarteren, samt många regeringsinstitutioner, militärbaser och flygplatsen är kvar i händerna på Assad. Regeringen kan således fortsätta fungera, både den civila administrationen och polisapparaten – så länge man inte inkräktar på YPG:s domäner. Denna lösning är opraktisk på många sätt och lokalbefolkningen tvingas kryssa mellan de båda parternas politiska linje, för att inte tala om ett löjeväckande stort antal rivaliserande *checkpoints*, men man har förhindrat det våldsamma och anarkistiska sammanbrott som är fallet på andra håll i Syrien.

Det har förekommit upprepade små stridigheter mellan de båda sidorna, både på grund av politiska (miss)beräkningar och etniska konflikter, men vanligen slutar det på samma vis: att kurderna förödmjucar regeringen. I februari arresterade den syriska säkerhetstjänsten en svensk journalist och hans syrisk-kurdisk fixare i Qamishli. Till att börja med försökte kurderna förhandla om deras frigivning, men när de fick veta att regeringen i hemlighet flugit ut sina fångar ur den kurdiska regionen för att förhöra dem i Damaskus blev det annat ljud i skällan: utan krusiduller sopade YPG undan syriska trupper och plockade åt sig två högt uppsatta polisbefälhavare som förhandlingskort. Damaskusregeringen gav omedelbart vika, skickade de båda journalisterna tillbaka till Qamishli, där de överlämnades till kurderna.

Liknande arrangemang har införts i Hasakah, där majoriteten av invånarna är araber. För att något förenkla en komplicerad och rörig situation, så kontrolleras de norra kurdiska minoritetsområdena kontrollerades av anhängare till PKK, medan arabkvarteren och förstäderna i söder patrullerats av Assads Baathparti, armén och regeringsvänliga stammiliser. Statliga institutioner har fått vara kvar och fortsatt att ge service åt befolkningen i stort, mer eller mindre jämbördigt, även om det är underförstått att Baathister och näsvisa byråkrater inte längre släpps in i en del områden, samtidigt som PKK:s egna domstolar och institutioner kryper in i staden norrifrån.

I motsats till i Qamishli har de båda sidorna varit relativt jämbördiga i Hasakah, vilket emellanåt lett till gänguppgörelser om vem som ska kontrollera vilka gator och allmänna inrättningar. Men arméns svaga insatser i striderna mot Islamiska staten i somras, och när större delen av landsbygden i söder befinner sig i händerna på SDF/YPG efter al-Houl, är det nu sannolikt att styrkebalansen kommer att svänga över till kurdernas förmån. Men kurdernas hegemoni i Hasakah kommer med nödvändighet att vila på en svagare grund än i Qamishli och kräva mer eftergifter och/eller repression på grund av att de inte har en majoritet inom befolkningen och att staden ligger så nära ett fientligt arabiskt bakland. De etniska konflikter detta kan medföra är inte nödvändigtvis något som talar för att SDF:s kamp mot Islamiska staten kommer att gynnas, men så är läget.

Oljefaktorn

Förutom att stärka greppet om Hasakah kommer erövringen av al-Houl och andra områden på landsbygden söder om staden att förse kurderna med en bas för attacker in i de syriska oljeområdena.

Den 16 november erövrade SDF oljefältet Tishrin, som ligger bara några kilometer väster om al-Houl. Tishrin, som sedan 2008 byggts av den kinesiska oljejätten Sinopec, är inte något av de större oljefälten i Syrien, enligt David Butter, expert vid Chatham House på energifrågorna i Mellanöstern och som nyligen publicerade en detaljerad rapport om Syriens ekonomi. Men det kommer att stärka kurdernas aktier. ”2011 producerade oljefältet mellan 10 000 och 15 000 fat om dagen, av en

sammanlagd nationell produktion på 380 000 fat om dagen”, uppger Butter för mig. ”Man kan jämföra med att Sweidiyeh, det största oljefältet i Syrien, som ligger i norra Hasakah och redan i praktiken kontrolleras av kurderna, producerade cirka 100 000 fat om dagen.”

Men området kring al-Houl har uppenbarligen blivit en av flera knutpunkter för den lönsamma handeln i gränsområdet mellan Syrien och Irak med råolja och lokalt raffinerade oljeprodukter. Som andra grupper gjort tidigare verkar Islamiska staten ha gjort mycket pengar på att medverka i privat raffinering och produktionsscheman, beskatta handelsmän och ge ”tillstånd” och ”beskydd” åt oberoende företagare. Den brittiske forskaren Aymenn al-Tamimi har publicerat dokument som uppges härröra från ett av Islamiska statens finanskontor i Deir Ezzor-provinsen söder om Hasakah och där det heter att olja och gas svarade för 27,7 procent av Islamiska statens inkomster i det området, elektricitet gav ytterligare 3,9 procent och 23,7 procent handlade om skatter (vilket kan inkludera handel med bränsle och verksamhet knuten till den).

Kontroll av oljeflödet ger dem en hel del politisk tyngd, eftersom civila samhällen och väpnade grupper båda blir snabbt beroende av leveranser. Den oljeexport Islamiska staten tillåtit till områden i väster kontrollerade av rebeller eller regeringen har ofta varit förbundet med vissa krav. Ett exempel på detta är en uppgörelse om tjänster och gentjänster mellan rebeller och Islamiska staten som att tillåta livsmedelsleveranser till östra Syrien i utbyte mot bränsle till den västra delen. Liknande uppgörelser finns mellan den syriska regeringen och Islamiska staten, och även mellan grupper som är fientligt inställda till varandra över hela landet, inklusive mellan de större rebellgrupperna och YPG. Det är en vanlig förekomst i Syriens krigsekonomi och har litet att göra med politiska lojaliteter, även om den syriska oppositionen och oppositionsvänliga regeringar, inklusive USA, envisas med att försöka utmåla byteshandeln mellan Assad och olika jihadistiska grupper som bevis på en skum konspiration.

Även om kurderna inte direkt kan mjölka ur samma marknader som Islamiska staten kommer överlappningen att bli betydande och ju mer av oljehandeln i öster som SDF kan vrida ur Islamiska statens händer, desto större makt kommer gruppen att kunna utöva både i Syrien och i Irak.

Sinjar och vägen mellan Raqqa och Mosul

På den irakiska sidan av gränsen har en likartad men större kurdisk offensiv återtagit staden Sinjar – där jihadisterna inledde sin folkmordskampanj mot jezidierna 2014 – och därmed skurit av huvudvägen mellan Mosul och Raqqa, som löper strax söder om Sinjarbergen i Irak och söder om al-Houl i Syrien. I spetsen för den kampanjen stod Peshmergastyrkor lojala mot det rivaliserande Kurdistans demokratiska parti (KDP), som kontrollerar stora delar av norra Irak. Men PKK-vänliga styrkor hade länge befunnit sig vid Sinjarfronten och ingick i aktionen. Grupper lojala med PKK kontrollerar nu mark på båda sidor av gränsen. De arbetar anonymt under SDF:s paraply i Syrien medan partiets kadrer i Irak spridits till en mängd oförställda PKK-enheter och skenbart självständiga jezidiska miliser.

”Kontrollen över al-Houl är viktig inte bara för att skydda kurdiska områden i Syrien, utan också för att skydda Sinjarområdet”, konstaterar Drott, som reste med Peshmergatrupper längs Sinjarfronten i somras. ”Ett av skälen till att ta al-Houl var utan tvivel att trygga säkerheten åt Sinjarområdet.”

Att förlora kontroll över vägen innebär att Islamiska staten riskerar att förlora i sammanhållning, eftersom kommunikationerna mellan dess två viktigaste städer nu blivit mycket svårare. Att förvandla gruppens territorium till öar utan samband verkar vara ett klart uttalat mål för den USA-ledda internationella koalitionen, med förhoppningen att lokala fraktioner inom Islamiska staten kommer att råka i konflikt med varandra, hamna under inflytande av sina stammar, eller försöka få till stånd separata fredsuppgörelser så fort den centrala kontrollen försvagas. (För PKK:s del har erövringen av al-Houl också gett fördelen att underlätta kommunikation över gränserna i ett läge då deras främsta kurdiska rival, det av Turkiet uppbackade KDP, försöker göra sig gällande bland yazidierna i Sinjarbergen.)

De två offensiverna i Sinjar och al-Houl har således kunnat stärka varandra. Men medan Sinjar-kampanjen nu nått öknens rand och sannolikt inte kommer att fortsätta särskilt mycket längre finns möjligheter till expansion söder om al-Houl och Hasakah i Syrien – om SDF lyckas bredda sin bas utanför den kurdiska gruppen.

In i den arabiska stamregionen?

Om kurderna och deras allierade lyckas tränga längre söderut in på Islamiska statens territorium, forsa fram nerför Khabourfloden till staden Sheddadi, skulle det innebära ett hårt slag för Islamiska statens ”kalifat” i östra Syrien. En erövring av Sheddadi skulle innebära ett symboliskt bakslag, som sannolikt skulle undergräva förtroendet för Islamiska staten bland lokala arabiska stammar, och det skulle också riva upp jihadisternas tillgångar till mer handelsvägar och oljefält.

Men det skulle bli en tuff uppgift. Flodbanken är översållad med små städer och byar, som nästan samtliga är sunniarabiska. Trots alla ansträngningar av kurdiska och amerikanska *spindoctors* att framställa de framryckande styrkorna som en multietnisk armé utan några speciella kopplingar, förutom till frihet och ”pursuit of happiness”, vet lokalbefolkningen mycket väl att ”SDF” bara är det sätt man i Washington uttalar ”PKK” på. Och trots all sin militära förmåga är det inte säkert att en grupp kurdiska socialister, med stöd av USA och Ryssland, är något idealiskt redskap för att åstadkomma förändringar i islamiststyrda arabiska och beduinska avkrokar i östra Syrien.

I rättvisans namn bör sägas att PKK och dess olika förgreningar har tagit sig en lång sträcka från den inskränkta kurdiska nationalism och kommunism som de började med på 1970-talet. Nu företräder de en uttalat mångkulturell och anarkistiskt inspirerad ideologi, som verkar väl anpassad till att sudda ut etniskt-religiösa skiljelinjer – teoretiskt i varje fall. Men PKK är djupt inpyrt av auktoritära metoder, vilket gör det osannolikt att man någon längre tid skulle stå ut med olika former av maktodelning och lugna lokalbefolkningar och attrahera krigsherrar redo att byta sida, eller att man skulle tillåta någon oberoende allierad att växa sig för stark eller bli för populär. Och därför är det svårt, om än inte omöjligt, att föreställa sig att SDF någonsin skulle kunna vinna det stöd bland sunniaraber, som behövs om man på något effektivt sätt ska kunna operera i stamregionen.

Frågan är också förstås hur långt kurderna själva vill gå. De har alla skäl i världen att vingklippa Islamiska staten i Hasakah-området, där aggressiva offensiver tjänar deras försvarsmässiga intressen. De är heller inte mindre intresserade av att trygga extra oljekällor för att understödja sina planer på autonomi. Men ändå är PKK-ledningen långt mer intresserad av de kurdiska delarna av Turkiet, Irak och Iran än av de arabiska delarna av Syrien – och de känner till ett och annat om riskerna med att styra över en fientligt inställd civilbefolkning.

Även i det bästa av tänkbara scenarier skulle en kurdisk styrka, som gick djupt in i östra Syrien kunna bli för hårt uttänjd och farligt beroende av fortsatt amerikanskt luftstöd. Och eftersom USA:s regering uppenbarligen är för politiskt hämmad för att ens kunna ta bort PKK från sin terroristlista, ett helt år efter att ha plockat upp gruppen som sin viktigaste allierade i Syrien, gör nog kurderna klokt i att utgå från att den sortens stöd kanske inte kommer att vara för evigt.

USA har gjort sitt val

Och samtidigt finns inga andra kandidater för detta jobb. Pentagon har fått begränsa sina ambitioner efter att ha misslyckats med att skapa miliser som kan ta upp kampen med Islamiska staten bland den i huvudsak sunniislamistiska väpnade oppositionen i de arabiska delarna av Syrien. Ytterst få trupper har utbildats på grund av de besvärliga granskningsprocedurer som kongressen kräver. Och de som gick att få på fötter visade sig snabbt antingen inte duga till något eller vara ovilliga att konfrontera jihadisterna. Medan CIA fortsätter att brottas med umgänget med arabiska grupper i nordvästra och södra Syrien har den amerikanska militärens grupp för att bekämpa Islamiska staten bestämt sig för att hålla sig till kurderna i brist på bättre alternativ.

Deras plan verkar gå ut på att SDF så småningom ska kunna dra till sig fler arabiska grupper till den kurdiska kärntruppen, samtidigt som man också vid sidan av försöker bygga upp enheter med arabiska stridande från stammarna i östra Syrien. Ska man vara realistisk kommer inte de grupperna att vara starka nog för att mäta sig med Islamiska staten och upprätta hållbara lokala styren på egen hand och av tidigare nämnda skäl finns det en gräns för hur långt söderut det går att ta sig med kurderna. Men verkligheten har en förmåga att anpassa sig, på ett eller annat sätt, bara man fyrar av tillräckligt många kulor mot den. Skulle denna begränsade styrka av PKK-vänliga kurder och deras arabiska hjälptrupper lyckas besegra Islamiska staten på dess hemmaplan och tippa över vågskålen i åtminstone en del av östra Syrien kan nya möjligheter uppstå och nya allierade anmäla sig för tjänstgöring och vända på den snöbollseffekt som rådde kring Islamiska staten 2014.

Eller också inte. Det är ett hasardspel och det återstår att se vad det kommer att leda till, men Pentagon har nu gjort sitt val och bollen är i rullning.

I slutet av oktober gav USA:s president Barack Obama tillstånd för en amerikansk specialstyrka ”på mindre än femtio soldater” att ta sig in i Syrien för ett ”utbildnings-, rådgivnings- och assistans-uppdrag”. Detta har utmålats som att nu är amerikanska kängor på marken, men antagligen handlar det mer om att hålla ögonen på sina allierade. Femtio soldater är inte värt någonting vid frontlinjen, men de kan agera som sambandspersoner, ge tekniskt stöd och övervaka flygräder. Och än mer kan de samordna logistiken och se till att amerikanska leveranser hamnar i rätta händer – dvs de av Pentagon godkända ”syrisk-arabiska koalitionen”-miliser som USA försöker nära vid YPG:s barm, i den kurdiska gerillans varma och kanske något kvävande omfamning.

Den 26 november hävdade en Assadvänlig tv-station att cirka femtio amerikanska soldater kommit till Kobane. Strax därpå citerade en aktivistgrupp i Hasakah ospecificerade ”kurdiska källor” som skulle ha uppgett att amerikansk personal och YPG-trupper setts i färd med att inspektera ett militärt flygfält i Rumeilan Pasha, en timmes bilfärd öster om Qamishli, nära den irakisk-kurdiska gränsen. Det kan röra sig om rent skvaller, desinformation, eller en tillfällighet. Men är man intresserad av den framtida kampen mot Islamiska staten är det nog klokt att hålla ögonen på de kurdisk-arabiska gränsområdena i Syrien.

Översättning: *Björn Erik Rosin*